

СЪДЕБНАТА ВЛАСТ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Съдебната власт е независима държавна власт, която защитава правата и законните интереси на гражданите, юридическите лица и държавата. При осъществяване на своите функции съдиите, съдебните заседатели, прокурорите и следователите са безпристрастни, политически неутрални и се подчиняват само на закона.

Органите на съдебната власт прилагат законите точно и еднакво спрямо всички лица и случаи, за които се отнасят, като не се допускат никакви ограничения на правата или привилегии, основани на раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, религия, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично и обществено положение или имуществено състояние.

Разпределението на делата и преписките в органите на съдебната власт се извършва на принципа на случайния подбор чрез електронно разпределение съобразно поредността на постъпването им.

При постановяване на своите актове съдиите, прокурорите и следователите се основават на закона и на събраните по делото доказателства.

ОРГАНИ НА СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

ВИСШ СЪДЕБЕН СЪВЕТ

Висшият съдебен съвет представлява съдебната власт, осигурява и отстоява независимостта ѝ, определя състава и организацията на работата на съдилищата, прокуратурите и следствените органи и обезпечава финансово и технически тяхната дейност, без да се намесва в нейното осъществяване.

ВСС е постоянно действащ орган, който се състои от 25 членове - юристи с високи професионални и нравствени качества, които имат най-малко петнадесетгодишен юридически стаж. Единадесет от членовете на Висшия съдебен съвет се избират от Народното събрание и единадесет - от органите на съдебната власт. Председателите на Върховния касационен съд и на Върховния административен съд, както и главният прокурор са негови членове по право. Мандатът на изборните членове на ВСС е пет години.

Висшият съдебен съвет осъществява правомощията си чрез Пленум, Съдийска и Прокурорска колегия.

Пленумът, който се състои от всички членове на ВСС, приема проекта на бюджета на съдебната власт, решава общи за съдебната власт организационни въпроси, управлява недвижимите имоти на съдебната власт, осъществява и други правомощия, определени със закон. Заседанията на пленума на Висшия съдебен съвет се председателстват от министъра на правосъдието, който не участва в гласуването.

Съдийската колегия на Висшия съдебен съвет се състои от 14 членове и включва председателите на Върховния касационен съд и на Върховния административен съд, шестима членове, избрани пряко от съдиите, и шестима членове, избрани от Народното събрание. Заседанията на СК на ВСС съвет се ръководят от председателя на Върховния касационен съд.

Прокурорската колегия на Висшия съдебен съвет се състои от 11 членове и включва главния прокурор, четирима членове, избрани пряко от прокурорите, един член, избран пряко от следователите, и петима членове, избрани от Народното събрание. Прокурорската колегия на ВСС се председателства от главния прокурор.

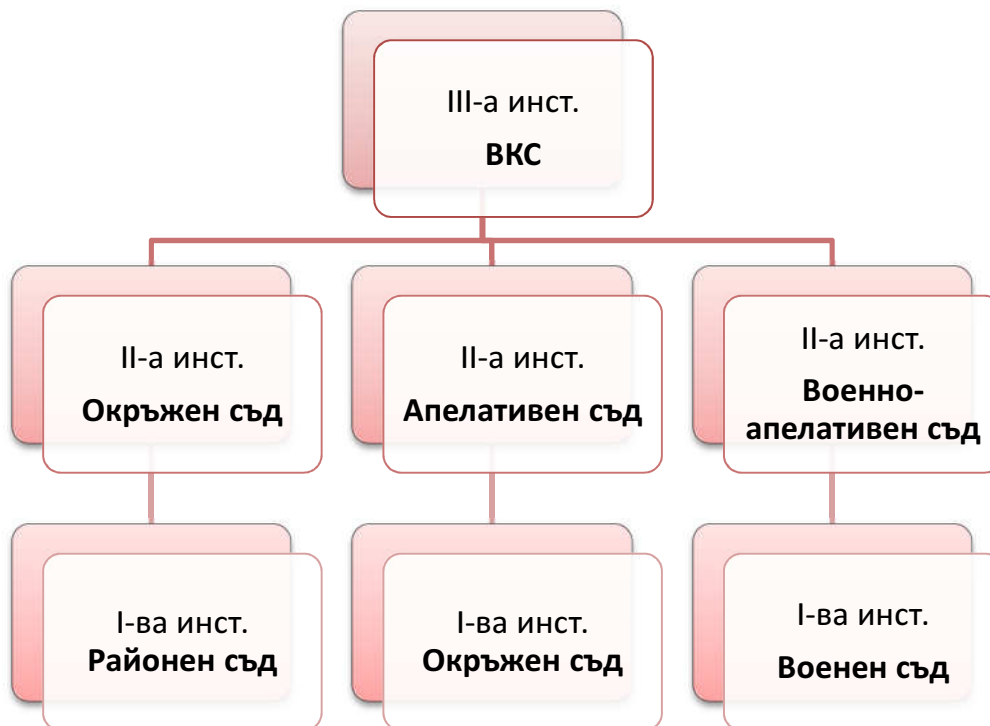
Колегиите в съответствие със своята професионална насоченост: назначават, повишават, преместват и освобождават от длъжност съдиите, прокурорите и следователите; правят периодични атестации на същите; налагат дисциплинарни наказания на магистратите; назначават и освобождават административните ръководители в органите на съдебната власт; решават въпроси за организацията на дейността на съответната система от органи на съдебната власт; осъществяват и други правомощия, определени със закон.

СЪДИЛИЩА

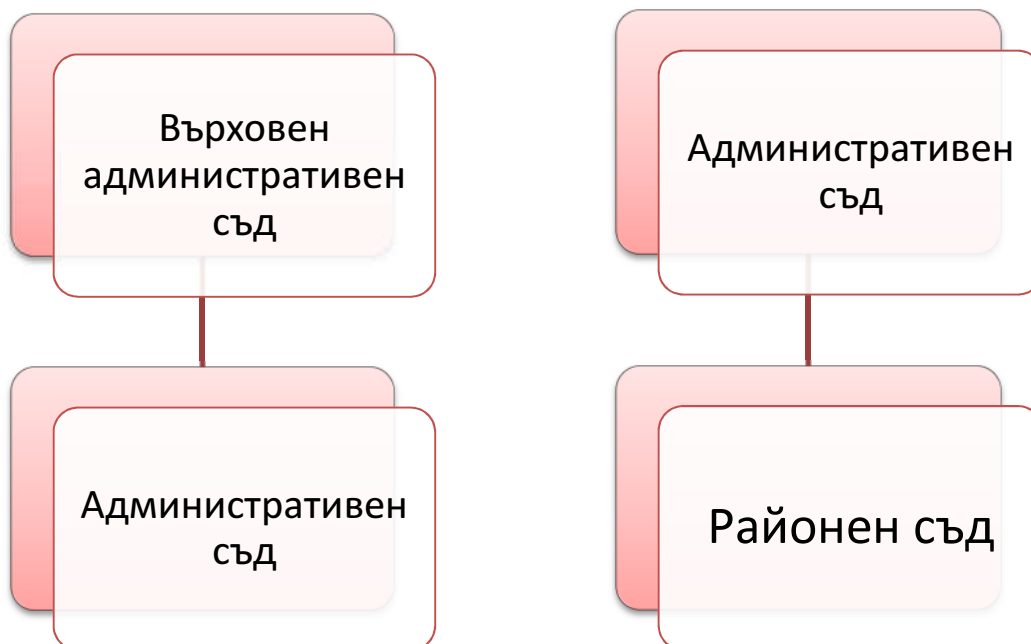
Съдилищата са държавни органи, на които са възложени правораздавателните функции по граждански, наказателни и административни дела. Съдилищата осигуряват равенство и условия за състезателност на страните в съдебния процес, а производството по делата цели установяването на истината. Всеки има право на справедлив процес в разумен срок, от независим и безпристрастен съд. Разглеждането на делата е публично, освен в предвидените във закона случаи.

Съдилищата в Република България са районни, окръжни, административни, военни, апелативни, Върховен касационен съд и Върховен административен съд.

Съдебното производство по граждански и наказателни дела е триинстанционно, освен ако със закон не е предвидено друго, а по административни дела – двуинстанционно.

Съдебно производство по граждански и наказателни дела

Съдебно производство по административни и по административно-наказателни дела

Актовете на съдилищата, с изключение на предвидени в закона случаи, се публикуват незабавно след постановяването им на интернет страницата на съответния съд при спазване изискванията за защита на личните данни и Закона за защита на класифицираната информация. Публикуването на актовете се извършва по начин, който не позволява идентифицирането на физическите лица, упоменати в тях. Актовете по

дела, които засягат гражданския или здравния статус на лицата, се публикуват без мотивите им.

РАЙОННИ СЪДИЛИЩА

Районните съдилища са основни първоинстанционни правораздавателни органи в Република България. На тях са подсъдни всички дела освен тези, които със закон са определени като подсъдни на друг съд. Районните съдилища разглеждат граждански дела по Семейния кодекс, трудови спорове, делба на имущество, граждански и търговски спорове с цена на иска до 25 000 лева и др., както и наказателни дела за кражби, управление на МПС след употреба на алкохол или наркотици, грабежи, хулиганство, лъжесвидетелстване, държане на наркотици, обида, клевета. Пред районните съдилища се разглеждат административно-наказателни дела по жалби против наказателни постановления на ОД МВР, НАП, КЗП, Инспекция по труда и др.

Районите съдилища, разглеждат гражданските дела в състав от 1 съдия, а наказателните – в състав от 1 съдия (когато законът предвижда наказание за съответното престъпление до 5 години лишаване от свобода) или 1 съдия и двама съдебни заседатели (когато законът предвижда наказание над 5 години лишаване от свобода за престъплението, предмет на делото).

ОКРЪЖНИ СЪДИЛИЩА

Окръжните съдилища функционират като първо- и второинстанционни правораздавателни органи. Те разглеждат като първа инстанция иски за установяване или оспорване на произход, за осиновяване, за поставяне по запрещение, спорове за собственост с цена на иска над 50 000 лева, граждански и търговски дела с цена на иска над 25 000 лева и др. На окръжните съдилища като първа инстанция са подсъдни наказателни дела за убийство, причинена смърт при ПТП или трудова злополука, разпространение на наркотици, данъчни престъпления, подкуп, престъпления против банковата система и др.

Пред окръжните съдилища като въззивна инстанция се разглеждат дела, образувани по жалби и протести против актове на районните съдилища в съответния съдебен район.

Окръжните съдилища разглеждат първоинстанционните граждански дела в състав от един съдия, а първоинстанционните наказателни дела в състав от един съдия, един съдия и двама съдебни заседатели или двама съдии и трима съдебни заседатели, в зависимост от размера на предвиденото в закона наказание за престъплението, предмет на съответното производство.

Когато се разглеждат въззивни дела, съдебният състав включва трима съдии, единият от които може да бъде младши съдия.

АДМИНИСТРАТИВНИ СЪДИЛИЩА

На административните съдилища като първа инстанция са подсъдни всички административни дела, освен тези, които със закон са определени като подсъдни на Върховния административен съд. На административните съдилища са подведомствени всички дела по искания за: издаване, изменение, отмяна или обявяване на нищожност на административни актове и административни договори; обявяване на нищожност или унищожаване на споразумения по АПК; защита срещу неоснователни действия и бездействия на администрацията; защита срещу незаконно принудително изпълнение; обезщетения за вреди от незаконосъобразни актове, действия и бездействия на административни органи и длъжностни лица и др.

Съдебните райони на административните съдилища съвпадат с тези на окръжните съдилища.

Административните дела се разглеждат в състав от един съдия, а при разглеждане на административно-наказателни дела като касационни инстанция, съдебните състави се състоят от трима съдии.

ВОЕННИ СЪДИЛИЩА

Военните съдилища са приравнени на окръжните, а компетентността им се определя със закон. На тях са подсъдни делата за престъпления, извършени от: военнослужещи; от генерали, офицери и лица от сержантския и редовия състав от други министерства и ведомства; от резервистите при изпълнение на активна служба в доброволния резерв и лицата на военновременна служба; от гражданските лица на служба в Министерството на отбраната, в Българската армия и в структурите на подчинение на министъра на отбраната, в Националната служба за охрана, в Държавна агенция "Разузнаване", при или по повод изпълнение на службата им. На военните съдилища са подсъдни и делата за престъпления, в осъществяването на които са участвали и граждански лица.

АПЕЛАТИВНИ СЪДИЛИЩА

Апелативните съдилища (в София, Пловдив, Варна, Бургас и Велико Търново) разглеждат делата, образувани по жалби и протести срещу първоинстанционните актове на окръжните съдилища в съответния съдебен район.

Военно-апелативният съд е един и разглежда делата, образувани по жалби и протести срещу актове на военните съдилища.

Апелативните съдилища заседават в състав от трима съдии, освен ако със закон е предвидено друго.

ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН СЪД

Върховният касационен съд е висшата съдебна инстанция по наказателни и граждански дела, като осъществява върховен съдебен надзор за точно и еднакво прилагане на законите от всички съдилища. Неговата юрисдикция се разпростира върху цялата територия на Република България.

Върховният касационен съд заседава в състав от трима съдии, освен ако със закон е предвидено друго.

ВЪРХОВЕН АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД

Върховният административен съд осъществява върховен съдебен надзор за точното и еднакво прилагане на законите в административното правораздаване и има юрисдикция върху цялата територия на Република България. Върховният административен съд се произнася по спорове за законността на актовете на Министерския съвет и на министрите, както и на други актове, посочени в закона.

СЪДЕБНИ ЗАСЕДАТЕЛИ

В случаите, определени със закон, в състава на съда, който разглежда дадено дело като първа инстанция, може да участват и съдебни заседатели. Те имат еднакви права и задължения със съдиите.

За съдебен заседател може да бъде избран дееспособен български гражданин, който:

- ✓ е на възраст от 21 до 68 години;
- ✓ има настоящ адрес в община, която попада в рамките на съдебния район на съда, за който кандидатства;
- ✓ има завършено най-малко средно образование;
- ✓ не е осъждан за умишлено престъпление, независимо от реабилитацията;
- ✓ не страда от психически заболявания.

Съдебен заседател не може да бъде лице, което е съдебен заседател в друг съд; общински съветник от съдебния район, за който е избран; участва в ръководството на политическа партия, коалиция или организация с политически цели; работи в съд, прокуратура, следствени органи, Министерството на вътрешните работи или в други органи от системата за национална сигурност, намиращи се в съдебния район, за който е избран.

Заседателите се предлагат от общинските съвети и се избират за районните съдилища – от общото събрание на съдиите от съответния окръжен съд, за окръжните съдилища – от общото събрание на съдиите от съответния апелативен съд, а за специализирания наказателен съд – от

общото събрание на съдиите от апелативния специализиран наказателен съд.

Съдебните заседатели във военните съдилища се избират по предложение на командирите на военните формирования от общото събрание на съдиите от военно-апелативния съд.

Мандатът на съдебните заседатели е 4 години и започва да тече от датата на полагане на клетвата.

Съдебните заседатели не могат да бъдат избирани за повече от два последователни мандата към същия съд.

СЪДЕБНИ ЗАСЕДАНИЯ

Съдилищата разглеждат делата в открити съдебни заседания, а публичността на съдебния процес може да бъде ограничавана само със закон. Във всички случаи присъдата се обявява публично.

Съдиите и прокурорите заседават в тоги, а военните съдии, военните прокурори и военните следователи работят във военна униформа. Съдебните заседатели заседават в съдебно заседание в представително облекло, а съдебните заседатели, които са военнослужещи - във военна униформа.

Председател на състава на съда е най-старшият съдия измежду членовете му. Той ръководи съдебното заседание, следи за реда в съдебната зала и може да санкционира нарушителите по реда, предвиден в процесуалния закон. Разпорежданията на председателя на състава са задължителни за всички присъстващи в съдебната зала.

ПРОКУРАТУРА

Прокуратурата следи за спазване на законността, като ръководи разследването и упражнява надзор за законосъобразното му провеждане; може да извършва разследване; привлича към отговорност лицата, които са извършили престъпления и поддържа обвинението по наказателни дела от общ характер; упражнява надзор при изпълнение на наказателните и други принудителни мерки; предприема действия за отмяна на незаконосъобразни актове; участва в граждански и административни дела в предвидените със закон случаи.

Прокуратурата на Република България е единна и структурата ѝ е в съответствие с тази на съдилищата. Прокуратурата се състои от главен прокурор, Върховна касационна прокуратура, Върховна административна прокуратура, Национална следствена служба, апелативни прокуратури, военно-апелативна прокуратура, окръжни прокуратури, военно-окръжни прокуратури и районни прокуратури.

СЛЕДСТВЕНИ ОРГАНИ

Следствените органи в системата на съдебната власт осъществяват разследване по наказателни дела в случаите, предвидени в закон.

Следствени органи са Националната следствена служба и окръжните следствени отдели в окръжните прокуратури.

ИНСПЕКТОРАТ КЪМ ВИСШИЯ СЪДЕБЕН СЪВЕТ

Инспекторатът към ВСС проверява дейността на органите на съдебната власт, без да засяга независимостта на съдиите, съдебните заседатели, прокурорите и следователите при осъществяването на техните функции.

Органът се състои от главен инспектор и десет инспектори. При осъществяване на функциите си те са независими и се подчиняват само на закона.

ИВСС извършва проверки за почтеност и конфликт на интереси на съдии, прокурори и следователи, на имуществените им декларации, както и за установяване на действия, които накърняват престижа на съдебната власт, и такива, свързани с нарушаване на независимостта на съдиите, прокурорите и следователите.

Инспекторатът действа служебно, по инициатива на граждани, юридически лица или държавни органи, включително на съдии, прокурори и следователи. Той отправя сигнали, предложения и доклади до други държавни органи, включително и до компетентните органи на съдебната власт.

НАЦИОНАЛЕН ИНСТИТУТ НА ПРАВОСЪДИЕТО

Националният институт на правосъдието осъществява задължително първоначално обучение на кандидатите за младши съдия, младши прокурор и младши следовател, както и задължително въвеждащо обучение на съдиите, прокурорите и следователите при първоначално назначаване в органите на съдебната власт и при избор на съдебните заседатели за първи мандат.

НИП осъществява и повишаването на квалификацията на съдиите, прокурорите и следователите, членовете на Висшия съдебен съвет, главния инспектор и инспекторите от Инспектората към ВСС, на държавните съдебни изпълнители и съдиите по вписванията, на съдебните и прокурорските помощници, на съдебните служители, на съдебните заседатели, на инспекторите от Инспектората към министъра на правосъдието и на други служители от Министерството на правосъдието.

Националният институт на правосъдието се ръководи от управителен съвет, в състава на който се включват петима представители

на Висшия съдебен съвет и двама представители на Министерството на правосъдието. НИП се управлява и представлява от директор.

ДЪРЖАВНИ СЪДЕБНИ ИЗПЪЛНИТЕЛИ

В районните съдилища има държавни съдебни изпълнители. Те осъществяват принудително изпълнение на частни притезания (възможност да се събере дължимото по принудителен ред). На държавния съдебен изпълнител може да се възложи и събирането на вземания на органите на съдебната власт.

Държавните съдебни изпълнители се назначават от министъра на правосъдието след провеждане на конкурс.

В районните съдилища, където няма държавен съдебен изпълнител, функциите му се изпълняват от районен съдия, определен от председателя на съответния съд, за което се уведомява министърът на правосъдието. Министърът може да възложи на съдия по вписванията от същия съд да изпълнява функциите на държавен съдебен изпълнител.

Държавните органи, длъжностните лица, организациите и гражданите са длъжни да оказват съдействие на държавния съдебен изпълнител при изпълнение на служебните му задължения. Държавният съдебен изпълнител може да поиска съдействие, а полицейските органи са длъжни да му го окажат незабавно, ако противозаконно се пречи на изпълнението на служебните му задължения.

СЪДИИ ПО ВПИСВАНИЯТА

В районните съдилища има съдии по вписванията. Те разпореждат или отказват вписванията, отбелязванията или заличаванията в имотния регистър и се произнасят за издаването на справки и удостоверения. Съдиите по вписванията извършват още нотариални и други действия, предвидени със закон..

Съдиите по вписванията се назначават от министъра на правосъдието след провеждане на конкурс.

Там, където няма съдия по вписванията или той е възпрепятстван да осъществява функциите си, те се изпълняват от районен съдия, за което се уведомява министърът на правосъдието. Министърът може да възложи на държавен съдебен изпълнител от същия съд да изпълнява функции на съдия по вписванията.